

О.В. Крекотень,

Сумський національний аграрний університет

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ФРАНКОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ

У статті розглядається проблема та шляхи формування франкомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності студентів аграрних вищих навчальних закладів. Аналізуються новітні технології навчання іноземних мов в вищій школі.

Ключові слова: *франкомовна професійно орієнтована комунікативна компетентність, діалогічне мовлення, інформаційно-комунікаційні технології, імітаційне моделювання.*

В статье рассматривается проблема и пути формирования франкоязычной профессионально ориентированной коммуникативной компетентности студентов аграрных высших учебных заведений. Анализируются новейшие технологии обучения иностранным языкам в высшей школе.

Ключевые слова: *франкоязычная профессионально ориентированная коммуникативная компетентность, диалогическая речь, информационно-коммуникационные технологии, имитационное моделирование.*

This article deals with the problem and ways of French language professional oriented communicative competence development for agrarian students. Modern technologies of foreign languages teaching are analyzed in the article.

Key words: *French professionally oriented communicative competence, dialogue speech, information and communication technologies, simulation.*

Постановка проблеми. Потреби сучасного суспільства визначають стратегію навчання іноземних мов у аграрних вищих навчальних закладах. Це формує нові підходи до навчання, змушуючи коригувати освітній простір, навчальні програми, педагогічні технології. Провідною метою вивчення іноземної мови студентами аграрних спеціальностей стає іншомовна компетентність особистості, а кінцевим результатом – використання іноземної мови як доступного засобу спілкування і збагачення досвіду фахової підготовки.

Студентам – майбутнім фахівцям – необхідно набути іншомовної професійно-спрямованої комунікативної компетенції, яка вважається сформованою, якщо майбутній фахівець використовує іноземну мову, щоб самостійно отримувати і розширювати свої знання і досвід [4, с. 319].

Аналіз досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені створили цілу низку методик навчання ІМ для немовних ВНЗ. Серед них, зокрема, О. Тарнопольський (для студентів технічних спеціальностей), Е. Мірошніченко, І. Онісіна (для ВНЗ економічного профілю), Л. Котлярова, Г. Савченко (для майбутніх юристів), Ю. Друзь, Л. Максименко (для майбутніх менеджерів), Г. Турчинова (для майбутніх біологів), Т. Алексєєва, Н. Бориско, Л. Сажко (для студентів філологічних спеціальностей), М. Галицька, Я. Окопна (для майбутніх працівників сфери обслуговування). Проблему розвитку полікультурної мовної особистості у вищій школі досліджують П. Бех, О. Бігич, Л. Биркун, В. Маслова, С. Ніколаєва, С. Тер-Мінасова, В. Черниш та інші.

Величезний внесок у дослідження проблем спілкування в цілому й комунікативній компетентності зокрема вніс Ю. Ємельянов. У своїх працях [5] він висуває цілу низку ідей щодо розглянутого поняття.

На його думку, **комунікативна компетентність** – це досвід, що розвивається і значною мірою усвідомлюється в ході спілкування між людьми, що формується й актуалізується в умовах безпосередньої людської

взаємодії. Формуючись і розвиваючись колективно, міжособистісний досвід тим часом є індивідуальним.

Автор підкреслює, що за формою та змістом комунікативна компетентність індивіда безпосередньо співвідноситься з особливостями виконуваних ним соціальних ролей. Людина зосереджує увагу не на всій сукупній культурі суспільства, а тільки на корисній їй у професійній і повсякденній практиці.

Співзвучні ідеї можна виявити в Л. Петровської. Вона також вважає, що “процес удосконалення комунікативної компетентності неправомірно відривати від загального розвитку особистості. Засоби регуляції комунікативних актів – невід’ємна частина людської культури і їхнє освоєння й збагачення відбуваються за тими ж законами, що й засвоєння та збільшення культурної спадщини в цілому. Для сучасника набуття комунікативного досвіду відбувається не тільки на основі особистої участі в актах комунікації з іншими людьми. З літератури, публіцистики, театру, кіно, ЗМІ людина одержує відомості про характер комунікативних ситуацій, проблеми міжособистісної взаємодії та способи їхнього рішення [6, с. 15]”.

Автори сучасних французьких методик, відповідаючи на запити часу, розширюють рамки комунікативного підходу за рахунок його переходу в діяльнісний. Таким чином, метою стає не спілкування як таке, а спілкування з метою вирішення певної задачі, отримання результату[7].

Відомий французький методист К. Пюрен [8, с. 27] справедливо вказує на те, що на сучасному етапі до класичних складових комунікативної компетенції, таким як здатність сприймати, відтворювати і взаємодіяти, додається нова, необхідна в сучасному суспільстві, а саме — виступати в якості посередника або, кажучи іншими словами, — медіатора. Таким чином, специфічною рисою нашого часу є те, що на сучасному етапі необхідно не просто вміти вступати в комунікацію з представниками інших культур, але і діяти спільно з ними, використовуючи іноземну мову як інструмент.

Актуальність даного дослідження визначається соціальним замовленням суспільства на фахівців аграрної галузі, які б володіли франкомовним професійно орієнтованим мовленням, необхідністю створення нових навчально-методичних комплексів для формування франкомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності майбутніх аграріїв.

Метою статті є визначення найбільш ефективних шляхів формування франкомовної професійно орієнтованої компетентності студентів аграрних ВНЗ.

Виклад основного матеріалу.

Розмаїтість підходів до вивчення комунікативної компетентності свідчить про його складність і багатоплановість. Однак це зовсім не означає, що не можна виділити в них те загальне, що поєднує всі запропоновані підходи й дозволяє кваліфікувати всі ці визначення, які розкривають саме комунікативну компетентність.

Вчені мають різні погляди щодо того, що слід вважати ситуацією. У нашому дослідженні ми керуємося визначенням поняття «комунікативна ситуація», запропонованим В. Л.Скалкіним: комунікативна ситуація - це динамічна система взаємодіючих конкретних факторів об'єктивного і суб'єктивного плану, які залучають людину до мовленнєвої комунікації та визначають її мовленнєву поведінку в межах одного акту спілкування. Необхідними та достатніми компонентами комунікативної ситуації вчений вважає такі: обставини, в яких відбувається комунікація; стосунки між комунікантами; мовленнєві наміри; реалізація даного комунікативного акту [2, с.44].

Ми підтримуємо позицію Є. М.Розенбаум про те, що моделювання реального процесу комунікації вимагає певного обмеження кількості ситуацій та відбір найтипівіших [3, с.23]. Слідом за В. Л.Скалкіним ми розуміємо типову комунікативну ситуацію як типізований конструкт, методичну модель контактів, в яких реалізуються мовленнєві дії комунікантів [2, с.52-53].

На основі проведеного нами аналізу методичної літератури щодо професійно орієнтованого навчання ІМ, ми виділили такі основні компоненти франкомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності майбутніх аграріїв: *лінгвістичний, психологічний, професійний, прагматичний, соціокультурний та стратегічний*. Коротко зупинимось на кожному складнику.

Лінгвістичний компонент полягає у формуванні у майбутніх аграріїв навичок і вмінь користуватися фаховою спеціалізованою термінологією, типовими фразеологічними зворотами, граматичними структурами в процесі професійно орієнтованого спілкування на основі відповідних проблемних навчально-професійних ситуацій.

Психологічний компонент є вкрай важливим для фахівців аграрного сектору і пояснюється необхідністю формування навичок і вмінь адекватно оцінювати іншомовного співрозмовника (наприклад, фермера під час закордонного стажування або колегу під час зарубіжної конференції), передбачати його реакції на свої висловлювання в ході іншомовної комунікації, розуміти тактику поведінки.

Професійний компонент передбачає наявність у студентів знань щодо комплексної взаємодії спеціалістів-аграріїв франкомовних країн: здатність і готовність спілкуватися щодо технологічних процесів, новітніх технологій передових господарств, проводити порівняльний аналіз досягнень; заповнювати необхідні для закордонних відряджень документи, давати рекомендації тощо.

Прагматичний компонент пов'язаний із знаннями фахівців про принципи організації та структурування висловлювання. Він відповідає за зв'язність і логічність побудови висловлювання, а також передбачає вміння застосовувати знання про особливості мовної і немовної поведінки у ділових ситуаціях іншого мовного соціуму.

Соціокультурний компонент передбачає володіння мовними вміннями, знаннями менталітету країни, мова якої вивчається, культурних традицій з

метою успішного міжкультурного спілкування та здійснення діалогу культур.

Стратегічний аспект включає вміння активного слухання для одержання додаткових фактів, повторення для підтвердження розуміння почутого, підведення підсумків почутого, підтвердження контакту, застосування дипломатичного впливу на партнера, зокрема пацієнта, коректного поводження у випадках, при повідомленні важкого діагнозу або невиліковної хвороби, надання відповіді на складні запитання, а також уміння знаходити вихід за відсутності мовних засобів у ситуаціях професійного іншомовного діалогу.

Зазначимо, що готовність студентів до володіння франкомовним професійно орієнтованим мовленням можна вважати сформованою, якщо вони володіють основними функціональними типами ситуативних діалогів.

Комунікативно-ситуативні завдання допомагають вивести студентів за межі лише навчальної діяльності завдяки заздалегідь визначеній ролі. Ситуація та роль управляють мовною поведінкою. "У мене новина, звертається викладач до студентів, — завтра до нас приїжджає М.Рене, журналіст з Парижу. У нього доручення написати статтю для газети про наш університет. Що можна порекомендувати йому подивитися? Що відвідати в нашому університеті, адже він пробуде у нас всього декілька днів"?

Призначення комунікативно-ситуативних завдань в тому, щоб спонукати студентів до вирішення нових аспектів спілкування за допомогою мовних засобів. При створенні їх у викладача накопичується "банк фактів", — своєрідна колекція незвичайних випадків, які можуть бути перетворені на такі завдання, що підвищують тонус спілкування, стимулюють удосконалення мови.

У комунікативно-ситуативних завданнях діють постійні, "наскрізні" персонажі: репортер, автор, лідер, песиміст, оптиміст, скептик, улюблені герої книжок. Їх мовна поведінка зумовлюється професією, характером або їхнім "життям" у книжці.

Отже, під комунікативно-ситуативними завданнями для формування комунікативної компетентності матимемо на увазі такі завдання, які чітко підкреслюють ситуацію спілкування, називають усі її складові: тему, мету, адресат повідомлення, обставини спілкування та ін.

У зв'язку з викладеним вище, виникає необхідність пошуку найбільш ефективних шляхів формування вмінь франкомовного професійно орієнтованого говоріння студентів аграрних ВНЗ. Серед таких шляхів, ми визначаємо *новітні технології навчання*. Дослідники цього питання називають технології навчання сукупністю прийомів, дій, які виконуються у певній послідовності та допомагають реалізувати методи навчання, які забезпечують реалізацію певного підходу до навчання [1, с. 75]. Отже, необхідно знайти такі універсальні методи навчання ІМ, які дозволять досягти більш високого рівня підготовки майбутніх аграріїв шляхом інтеграції мовної та професійної сфер.

Сьогодні у практиці підготовки студентів ВНЗ поряд із традиційними методами навчання досить широко застосовуються інноваційні, вагому роль серед яких відіграють активні методи навчання. Активні методи навчання – це методи, що стимулюють пізнавальну діяльність студентів, вони будуються в основному на діалозі, який передбачає вільний обмін думками про шляхи вирішення тієї чи іншої проблеми та характеризуються високим рівнем активності студентів [1].

На нашу думку, до ефективних технологій навчання студентів аграрних спеціальностей можна віднести: *«Колективне завдання»*, *«Дискусія»*, *«Дослідження»*, *«Інтерв'ю»*, *«Аналіз ситуацій»*, *«Імітаційне моделювання»*. Розглянемо деякі з них.

Метою технології *«Колективне завдання»* є формування комунікативних умінь, які забезпечують кожному можливість здійснювати іншомовне спілкування на відповідному рівні. Ця мета досягається завдяки основній ідеї навчання у співробітництві – навчання у колективі, виконання

особистого завдання, працюючи в групі на спільний результат, який залежить від внеску кожного.

Технологія «Дискусія» передбачає ведення бесіди, в якій беруть участь всі студенти навчальної групи. Викладач повідомляє певну проблему, учасники «дискусії» обговорюють її, збирають необхідну інформацію, аналізують, узагальнюють, шукають оптимальні шляхи її вирішення. Завдання кожного студента – зробити свій власний внесок у вирішення зазначеної проблеми. Наприклад, студенти є учасниками міжнародної конференції де обговорюються питання: «Селекційні сорти картоплі», «Хвороби дрібних тварин» тощо. Предмет обговорення може бути заданий за допомогою мотиваційно-стимулюючого тексту або перегляду автентичного відеоматеріалу тощо.

Технологія «Дослідження» характеризується самостійною спрямованістю виконання завдання. Студенти самі вибирають підтему загальної теми та працюють індивідуально. Після цього, учасники кожної групи готують доповідь за обраною темою та презентують її.

В технології «Інтерв'ю» запитання є елементом, який спонукає до повідомлення інформації, активізує мовленнєву дію в діалозі. Запитання є одним із об'єктів аналізу та дослідження в професійній комунікації.

Застосування технології «Імітаційного моделювання» надає великих можливостей для вирішення завдань комплексної професійної підготовки майбутніх аграріїв. Ця технологія є основним засобом формування професійно-комунікативних умінь в умовах штучно створеного середовища професійного спілкування. Специфіка цієї технології полягає в імітуванні реально існуючої системи шляхом створення спеціальних моделей, в яких відтворюються принципи організації та функціонування цієї системи [5]. Імітаційне моделювання передбачає побудову відповідної професійної моделі навчання іноземної мови, що імітує зміст та умови професійної діяльності майбутніх спеціалістів. Доцільно створювати ситуації, де студенти повинні виконувати ролі спеціалістів. Оскільки ці ролі студентам

психологічно знайомі, а засвоєний лексичний матеріал дозволяє створити ситуацію, близьку до реального спілкування, то імітаційні моделі на тему «Виклик ветеринара», «Презентація ферми майбутнього», «У полі», «Збір урожаю», «Підготовка до сільськогосподарської виставки», «Обговорення результатів року» органічно вписуються в навчальний процес. Таким чином, студенти опановують культуру ділового спілкування, можуть проявити себе як особистості, долають мовний бар'єр.

За відсутності реальних умов іншомовної професійної комунікації великого значення набуває використання інформаційно-комунікаційних технологій, які максимально можуть наблизити процес вивчення ІМ до ситуацій реального та професійного спілкування. Вони відкривають для вивчення ІМ нові можливості, серед яких більша наочність через використання звуку та анімації, різноманітні прийоми візуалізації вимови, інтенсифікація та індивідуалізація навчального процесу, доступ до фахових джерел та словників, комунікація з носіями мов засобами мережі Інтернет.

Використання ресурсів всесвітньої павутини викликає безперервний інтерес, про що свідчать численні роботи по цій темі. Безсумнівно, неможливо триматися осторонь від процесу інформатизації, однак наявність технічної можливості не дасть бажаного результату.

Ігровий елемент є невід'ємною частиною багатьох комп'ютерних програм і, безсумнівно, вносить певну новизну в процес навчання. Рішення про використання нових технологій у ході заняття знаходиться в компетенції кожного викладача і залежить від конкретних цілей, рівня і вікової категорії групи учнів. Зазначимо проте, що застосування комп'ютера в навчанні іноземної мови сприяє, за словами Ф. Манжено [9], досягненню певної автономії. Не можна не погодитися з тим, що використання комп'ютера з доступом в інтернет має широкі перспективи для розширення сфери самостійної роботи студента. Які ж особливості подання інформації, розташованої на сайтах в інтернеті? Т. Лансьєн [10], будучи фахівцем у цій галузі, вказував у свій час на такі

відмітні риси функціонування мережевих документів, як гіпертекстовість, багатоканальність та довідковий характер. Іншою особливістю є те, що матеріали, відібрані для занять в інтернеті, являють собою автентичні документи. Як відомо, включення в навчання інформації, що показує культурні реалії, позитивно впливає на результат, оскільки такого роду матеріал, як правило, будучи відображенням «справжньої» іншомовного середовища, викликає довіру.

Питання про те, який документ вважати автентичним, обговорювалося неодноразово. Одну з найбільш чітких формулювань такого типу опори дав французький методист А. Бесс, для якого головним критерієм є використання документа в цілях, для яких він був створений. Дійсно, щоб зрозуміти, «розкодувати», документ, який використовується в якості опори і створений носієм французької мови для франкофонів, необхідно володіти знаннями та вміннями носія мови. Така робота допомагає створити у студентів враження, що вони вже ними є. Таким чином, завдання викладача на сучасному етапі, полягає в тому, щоб позначити освітній маршрут, і забезпечити його необхідними стратегіями навчання.

Інформаційно-освітній інтернет-ресурс французького каналу TV5MONDE, пропонує величезну кількість готових вправ і тематичних добірок як для викладачів, так і для тих, хто вивчає французьку мову. На сайті можна виконувати вправи, згруповані в досьє, в реальному часі, що дуже зручно як для аудиторної роботи в класі, обладнаному доступом в інтернет, так і для самостійної роботи вдома. Також надається можливість зберегти цікаві вправи і використовувати їх як в паперовому, так і в електронному варіанті.

Всі запропоновані вправи розташовані з урахуванням зростаючої складності завдань, починаючи з рівня володіння іноземними мовами A2. Таким чином, це дозволяє поетапне просування від рівня A2, через рівень B1 до рівня B2, від загального розуміння документа до більш детального його аналізу.

Висновки. Використання сучасних технологій навчання в оволодінні іноземною мовою сприятиме удосконаленню процесу формування франкомовної комунікативної компетентності студентів аграрних спеціальностей. Досягти високого іншомовного комунікативного рівня можливо при впровадженні імітаційного моделювання на заняттях, проведенні занять дискусійного характеру, застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в подальшій розробці та удосконаленні навчально-методичного комплексу з дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» для студентів аграрних ВНЗ.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підруч. для студентів вищих навч. закл. / О.Б. Бігич, С.В. Гапонова, Г.А. Гринюк та ін.; авт. кол. С.Ю. Ніколаєва. – 2-е вид. – К: Ленвіт, 2002. – 328 с.
2. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи / Скалкин В. Л., - М.: Русский язык, 1981. - 248 с.
3. Розенбаум Е. М. Основы обучения диалогической речи на языковом факультете педагогических вузов / Розенбаум Е. М. - М.:Высшая школа, 1975. - 126 с.
4. Коваль Л. М. Формування у студентів немовних вищих навчальних закладів англомовної професійно орієнтованої мовної компетенції / Л. М. Коваль // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. - Вип. 20.4. – С. 318–321.
5. Емельянов Ю. Н. Теория формирования и практика совершенствования коммуникативной компетенции.- СПб., 1999. 403 с.
6. Петровская Л.А. Компетентность в общении/ М., 1989.- 216с.
7. E.Grandet, S.Courchioux «Manuel de formation pratique», Paris, Clé International, 2008, p. 195.

8. Puren, Ch. : *Lingua e nuova didattica* 3 (juin 2008), Actes du Séminaire National Lend, Bologna, 18–19–20 octobre 2007, p. 25–35.
9. Mangenot, F. (1996) : *Les aides logiciels à l'écriture*, Paris, CNDP, la collection de l'ingénierie éducative. — 270 p.
10. Lancien, T. : *Le multimédia*, CLE International, coll. didactique des langues étrangères, Paris, 1998.
11. Черниш В. В. Навчання іншомовного діалогічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу / Валентина Василівна Черниш // *Іноземні мови*. 2012. – № 4. – С. 11 – 27.